

Rektor

Finansdepartementet
fi.remissvar@regeringskansliet.se
[cc: fi.ofa.k.remissor@regeringskansliet.se](mailto:fi.ofa.k.remissor@regeringskansliet.se)

Ert dnr. Fi2024/O1460

Yttrande över Finansdepartementets remiss av betänkandet Staten och kommunsektorn – samverkan, självstyrelse, styrning, SOU 2024:43

Karolinska Institutet (KI) har beretts möjlighet att lämna synpunkter på Finansdepartementets remiss av betänkandet Staten och kommunsektorn – samverkan, självstyrelse, styrning (SOU 2024:43)

KI är ett statligt universitet med uppgift att bedriva utbildning och forskning. Som ett universitet med övervägande inriktning mot medicin och hälsa är KI helt beroende av samarbete med hälso- och sjukvården för att kunna genomföra våra uppgifter om klinisk utbildning och forskning. Region Stockholm är KI:s största och viktigaste samarbetspartner vilket också regleras av staten både genom det så kallade ALF-avtalet och genom den principöverenskommelse som tecknades mellan staten och landstingsförbundet inför det statliga övertagandet av huvudmannskapet för vårdhögskoleutbildningarna 2002. Universitet och högskolor ansvarar för hela högskoleutbildningarna inom hälso- och sjukvård även för de delar som kräver tillgång till vårdens miljö för att kunna genomföras genom det som benämns verksamhetsförlagd utbildning, de kliniska kurser som krävs inom ramen för en utbildning för att lärosätet ska kunna utfärda en viss examen.

En generell reflektion är att staten inte inkluderar universitet och högskolor i frågor där KI anser det naturligt att lärosätena kan fylla en funktion. Ett tydligt exempel på det är den så kallade kunskapsstyrningen där lärosätena inte finns med, trots att det handlar om att "styra med kunskap" lämnas universitet och högskolor utanför systemet.

Utvecklad samverkan mellan staten och regionerna genom samverkansregionerna

KI vill uppmärksamma att lärosätena inte har någon del i de så kallade samverkansregionerna vilket inte tydligt framgår av betänkandet. Det så kallade ALF-avtalet – avtal mellan svenska staten och vissa landsting om samarbete om utbildning av läkare, klinisk forskning och utveckling av hälso- och sjukvården – är

tecknat mellan staten och de sju landsting där det finns ett universitet med examenstillstånd för läkarexamen. Avtalet ställer krav på regionala avtal mellan berörd region (landsting) och universitet. Avtalet har ingen koppling till de nämnda samverkansregionerna.

I det nationella rådet för kompetensförsörjning vid Socialstyrelsen finns fem lärosäten representerade medan cirka 25 lärosäten är direkt berörda genom att erbjuda någon av de utbildningar som efter examen leder till legitimationsyrke inom hälso- och sjukvård. I de regionala vårdkompetensråden finns lärosäten representerade men ansvarsförhållanden i relation till den nationella nivån är otydlig och de båda råden ska fungera som rådgivande i frågor om kompetensförsörjning.

7.5 Hälso- och sjukvården

Under avsnittet anges att "varje samverkansregion omfattar minst ett universitetssjukhus". Universitetssjukhus är inte reglerat i Sverige utan utgör ett sjukhus som samarbetar med ett universitet som har tillstånd att utfärda läkarexamen och ansvarar för medicinsk forskning. Universitetssjukhusen är beroende av samarbete med ALF-universitetet för att kunna medverka i utbildning och forskning.

7.5.1 Statliga samverkansaktörer

KI uppmärksammar att avseende hälso- och sjukvård betraktas inte universitetet som statliga samverkansaktörer.

7.5.2 Samverkansformer

Styrning med kunskap

Universitet och högskolor finns inte med varken i den nationella eller den regionala kunskapsstyrningen.

Enligt utredningens beskrivning av styrning med kunskap är ett syfte med den statliga kunskapsstyrningen inom hälso- och sjukvård och socialtjänst "att utgöra ett stöd för huvudmännen i arbetet med god vård och insatser av god kvalitet. Genom att bidra med forskning, stöd och uppföljning har staten en betydande roll." KI finner det anmärkningsvärt att de statliga universitetet och högskolorna inte bjuds in att delta i systemet med kunskapsstyrning.

En nödvändig förutsättning för att upprätthålla kvalitet, utveckling och kompetensförsörjning av den högspecialiserade vården är närhet till universitetet som ansvarar för högre utbildning och forskning.

På motsvarande sätt som vården är beroende av starka kliniska forsknings- och utbildningsmiljöer är forskningen och utbildningen beroende av en väl fungerande hälso- och sjukvård.

Klinisk forskning och utbildning kräver en viss vårdvolym, en s.k. kritisk massa. Därför föreligger det för vissa vårdområden ett behov av att koncentrera vården för att kunna bedriva forskning, utbildning och utveckling (FoUU).

KI menar att forsknings-, utbildnings- och utvecklingsperspektiven på ett tydligt sätt ska värderas och ingå som ett särskilt villkor vid beslut om tillstånd för nationell högspecialiserad vård. I bedömningen måste även de möjligheter en koncentrerad av resurser till befintlig forskning och utbildning som skapas om den högspecialiserade vården fokuseras till ett fåtal platser i landet beaktas.

Genom utbildning och forskning bidrar universitet och högskolor till världens kompetensförsörjning och utveckling. Lärosätena är kunskapsbärare och både förvaltar och utvecklar ny kunskap. Kunskapsstyrningen utgår från överenskommelser mellan staten och SKR där Socialstyrelsen har en betydande roll. KI saknar medverkan från universitet som inte finns nämnda i någon del där kunskapsstyrning nämns. Som beskrivs i betänkandet handlar det om samverkan snarare än styrning men likväl är det anmärkningsvärt att universitet och högskolor helt lämnats utanför denna samverkan både på nationell och regional nivå. KI har genom dialog med regeringen och Socialstyrelsen försökt att uppmärksamma att lärosätena inte ingår i samverkan om kunskapsstyrning men så här långt utan resultat. KI ser gärna en ändring så att landets universitet och högskolor bjuds in till systemet för kunskapsstyrning.

11.7 Användning av avtal som grund för samverkan

KI uppmärksammar att de avtal som ligger till grund för utredningens analys främst utgörs av ALF-avtalet och de så kallade VFU-avtalen.

ALF-avtalet utgör grund för riksdagens beslut för varje år om ersättning till de sju regionerna för deras medverkan i universitetens läkarutbildning och klinisk forskning. Avseende de så kallade VFU-avtalen kan en parallell dras från den principöverenskommelse mellan staten och landstingen som ingicks vid det statliga övertagandet av huvudmannaskapet för vårdhögskoleutbildningarna 2002. Principöverenskommelsen kan ses som en nationell överenskommelse avseende alla berörda lärosäten och alla landsting. Överenskommelsen ställer krav på underlydande avtal mellan berörda parter, lärosäten och landsting (regioner). Överenskommelsen omfattar alla utbildningar som har behov av tillgång till vården för att kunna genomföras och i den proposition (prop. 2000/01:71) som låg till grund för det statliga huvudmannaskapet finns också en ersättning per student och vecka angiven. I Stockholm har KI och Region Stockholm kommit överens om att inkludera alla KI:s utbildningar med behov av tillgång till vården inom ramen för det regionala ALF-avtalet. Den ersättningsnivå som fastställdes 2002 har räknats upp med PLO för varje år och utgör ersättning för regionens medverkan i utbildningarna per student och vecka.

Samarbeten mellan lärosäten och vårdens huvudmän är en nödvändig förutsättning för att lärosäten ska kunna genomföra uppgifterna om klinisk utbildning och forskning och kan inte betraktas som samverkan i största allmänhet. ALF-avtalet och

principöverenskommelsen från 2001 är de enda garanterna för att lärosäten ska få tillgång till hälso- och sjukvården för att genomföra klinisk utbildning och forskning. Ansvarsfördelningen med olika huvudmän för forskning och utbildning och vård medför att lärosätena inte själva förfogar över en stor del av sin verksamhet utan är beroende av vårdens huvudmän för att kunna genomföra lagstadgade uppgifter.

KI instämmer i utrednings bedömning av syftet med samverkan avseende dessa avtal. Med hänvisning till utredningens bedömning att grundläggande åtaganden av nationellt intresse inte bör regleras i avtal vill KI påtala att om regeringen avser att ändra nuvarande ordning med avtal för samarbete om utbildning och forskning förutsätter KI att förutsättningar och konsekvenser för lärosätena av en sådan förändring utreds och belyses i särskild ordning.

11.11 Samverkan i kris och krisberedskap

Karolinska Institutet vill framhålla att lärosätena också har en roll i krisberedskapen som kan behöva lyftas fram. Utöver att myndigheter uppmanas att samverka med länsstyrelser i krisberedskapsfrågor vill KI understryka att myndigheter också kan ges i uppdrag att samverka med lärosätena.

Det är angeläget att universitetens roll i kris och krig som konstruktiv samverkanspartner inte förbises.

KI hänvisar till lämnade yttranden avseende

- Remiss av promemorian Hållbar och högkvalitativ läkarutbildning och klinisk forskning – förslag till ett reviderat ALF-avtal, dnr. U2024/O1035
- Skrivelse från Karolinska Institutet och Region Stockholm (ALF-region Stockholm) med anledning av Utbildningsdepartementets utredning – Uppdrag att ta fram ett underlag inför en omförhandling av ALF-avtalet, dnr U2022/O2845. Till utbildningsministern och sjukvårdsministern, oktober 2023.
- Remiss av betänkandet Utvecklat samarbete för verksamhetsförlagd utbildning – långsiktiga åtgärder för sjuksköterskeprogrammen (SOU 2024:9), dnr. U202400226

Beslut i detta ärende har fattats av undertecknad rektor Annika Östman Wernerson i närvaro av universitetsdirektör Veronika Sundström efter föredragning av direktör Anna Humble. Närvarande var också Medicinska föreningens ordförande Elin Törnqvist.

Annika Östman Wernerson

Anna Humble